

CRNA GORA
SKUPŠTINA
Odbor za ljudska prava i slobode
Broj: 00-63-8/12-
Podgorica, 3. decembar 2012. godine

**IZVJEŠTAJ
SA PREPORUKAMA
SA KONFERENCIJE „ZAJEDNO DO KVALITETNIJE SOCIJALNE I DJEČIJE ZAŠTITE LICA
SA INVALIDITETOM“, ODRŽANE U PODGORICI 3. DECEMBRA 2012. GODINE, POVODOM
OBILJEŽAVANJA MEĐUNARODNOG DANA OSOBA SA INVALIDITETOM**

Predstavnica Službe Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore pratila je Konferenciju „Zajedno do kvalitetnije socijalne i dječije zaštite lica sa invaliditetom“, održanu u Podgorici 3. decembra 2012. godine, povodom obilježavanja Međunarodnog dana osoba sa invaliditetom. Poziv za učešće na Konferenciji upućen je Predsjedniku Odbora za ljudska prava i slobode. Kako Predsjednik i članovi Odbora u novom, 25. sazivu nijesu bili izabrani do datuma održavanja Konferencije, radi prethodno uspostavljene saradnje sa ovom NVO, rad Konferencije je pratila predstavnica Službe Odbora za ljudska prava i slobode.

Konferenciju je organizovala grupa nevladinih organizacija koje se bave poboljšanjem položaja lica sa invaliditetom: Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“, Savez slijepih Crne Gore, Savez gluvih i nagluvih Crne Gore, Udruženje paraplegičara Crne Gore, Savez civilnih invalida rata Crne Gore, Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore i Nacionalna asocijacija roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju „Nardos“.

Cilj Konferencije bio je promovisanje prava osoba sa invaliditetom, razumijevanje problema sa kojima se suočavaju i ukazivanje na dobrobiti koje društvo može imati od uključivanja ove populacije u sve oblasti političkog, socijalnog, ekonomskog i kulturnog života zajednice.

Na Konferenciji su učestvovali predstavnici ministarstava, članovi Savjeta za brigu o licima sa invaliditetom, predstavnici međunarodnih organizacija, organizacija civilnog društva i značajan broj lica sa invaliditetom.

Konferenciju je otvorio Fadil Mučić iz Saveza slijepih Crne Gore koji je u ime organizatora pozdravio sve prisutne, a licima sa invaliditetom čestitao praznik. Podsjećajući da su Ujedinjene nacije na Generalnoj skupštini 14. oktobra 1992. godine proglasile 3. decembar Međunarodnim danom osoba sa invaliditetom, istakao je da se širom svijeta, posebno u zemljama članicama Ujedinjenih nacija, obilježava ovaj dan različitim aktivnostima i manifestacijama. Naveo je da sa porastom svjetske populacije, prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije, raste i broj lica sa invaliditetom. Smatra da je važno podsjetiti šta je urađeno u toku ove godine, kao i ukazati na sve što je neophodno raditi u narednom periodu. Značajan je broj problema sa kojima se lica sa invaliditetom suočavaju u svakodnevnom životu, a odnose se na probleme u oblasti zdravstvene, socijalne zaštite, obrazovanja, pristupačnosti objektima u javnoj upotrebi. Mnogi problemi osoba sa invaliditetom su i dalje otvoreni, neriješeni i aktuelni, te ugrožavaju njihovu egzistenciju. U Crnoj Gori živi oko 60 000 lica sa invaliditetom, dok ih je u svijetu 600 miliona. Istakao je da osobe sa invaliditetom imaju identične zahtjeve i potrebe kao ostali ljudi, ali im je neophodno razumijevanje i pomoć društva radi ostvarenja tih potreba. Saopštio je da nevladine organizacije koje se bave zaštitom prava osoba sa invaliditetom imaju ozbiljne primjedbe na Predlog zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti.

Marina Vujačić, izvršna direktorica Udruženja mladih sa hendikepom, je pročitala Proglas organizacija osoba s invaliditetom upućen povodom Međunarodnog dana osoba s invaliditetom u kojem se ističe:

„U svijetu danas živi oko šest stotina miliona osoba s invaliditetom, a u Crnoj Gori oko 60 hiljada.

Svojim radnim i stvaralačkim rezultatima, integrisanošću i uticajem, mi predstavljamo značajan potencijal i dajemo veliki udio u životu cjelokupne naše zajednice.

Kao osobe s invaliditetom, mi dostojanstveno i ponosno nosimo teret svog stanja.

Stoga nećemo dozvoliti da nas bilo ko marginalizuje ili diskriminiše, da nam uskraćuje radna mjesta, ograničava u kretanju, ukida i smanjuje prava i potcjenjuje naša udruženja

Harmonizacija crnogorskog zakonodavstva sa modernom evropskom legislativom, demokratizacija, političke i ekonomske reforme predstavljaju imperativ našeg vremena i vizu za svijet naprednih.

U tome Crna Gora ima našu punu podršku i naše društvo, nikako ne smije zaboraviti da smo mi značajan i važan dio građanskog korpusa, aktivan po svojim potencijalima i moćan po svojoj snazi. Stoga tražimo da kao osobe s invaliditetom, budemo uvaženi i da se o nama nikada ne odlučuje bez nas, da nam se pruži puna materijalna i moralna podrška i da u rješavanju pitanja koja se nas tiču, naša riječ bude opredjeljujuća.

Hendikep osoba s invaliditetom ne potiče od same invalidnosti već od nerazumijevanja i odbojnosti društva da nas prihvati kao dio vlastite populacije, sebi ravan i jednak po stručnom, ljudskom i moralnom dignitetu.

Poručujemo stoga svima koji su po Ustavu ove zemlje, njenim zakonima i po nepisanim normama naše tradicije i morala, obavezni da čuju naš glas – Budimo jedni sa drugima, a ne jedni pored drugih”.

Milislav Korać, izvršni direktor Saveza udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju “Naša inicijativa”, pozdravio je sve prisutne i zahvalio im što svojim aktivnostima, u dijelu nadležnosti koju imaju, nastoje da doprinesu poboljšanju položaja lica sa invaliditetom, izražavajući nadu da će i dalje nastaviti da sarađuju sa nevladinim organizacijama i pomažu osobama sa invaliditetom u ostvarenju njihovih prava i zadovoljenju osnovnih potreba.

Remzija Ademović, pomoćnica ministra rada i socijalnog staranja, je saopštila da Vlada Crne Gore ulaže značajne napore u izgradnji partnerskog odnosa sa civilnim sektorom u cilju poboljšanja položaja lica sa invaliditetom u crnogorskom društvu i njihovog integrisanja u sve oblasti društvenog života. Navela je da je od 2007. godine koja se uzima kao početna tačka za organizovan, koordiniran, međusektorski pristup poboljšanju položaja lica sa invaliditetom do danas mnogo urađeno.

Podsjetila je na projekat "Reforma sistema socijalne i dječje zaštite: Unapređenje socijalne inkluzije", koji se realizuje iz sredstava Evropske unije IPA 2010 u ukupnoj vrijednosti 3,3 miliona eura, a partneri na projektu su Ministarstvo rada i socijalnog staranja Crne Gore, Ministarstvo prosvjete i sporta Crne Gore i kancelarije UNDP-a i UNICEF-a u Crnoj Gori. Svekupni cilj ovog projekta je da se olakša pristup ranjivih, socijalno isključenih grupa stanovništva sveobuhvatnim, inkluzivnim i održivim uslugama koje se zasnivaju na porodici i zajednici.

Aktivnosti ovog projekta se odvijaju planiranom dinamikom, a neke od bitnijih koje su već sprovedene su:

- Urađeno je mapiranje i analiza usluga socijalne zaštite u svim crnogorskim opštinama i kreirana baza lokalnih usluga socijalne zaštite, čime je identifikovano ukupno 8.539 korisnika postojećih usluga socijalne zaštite, od kojih je 17% korisnika usluga podržanih kroz projekat.

Takođe je Mapiranjem usluga socijalne zaštite 60 osoba zaposleno kroz podržane usluge socijalne zaštite, od čega 14 osoba sa invaliditetom;

- Predlog Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, utvrđen je od strane Vlade Crne Gore i upućen Skupštini Crne Gore;

- Do sada su izrađeni nacrt standarda za dnevne centre za djecu sa smetnjama u razvoju, nacrt standarda za skloništa za djecu žrtve nasilja i nacrt standarda za hraniteljstvo. U radu učestvovalo 30-ak relevantnih predstavnika sistema dječje zaštite i NVO-a.;

- Lokalna i nacionalna elektronska baza podataka dječje zaštite izrađena i instalirana u svim centrima za socijalni rad i u Ministarstvu rada i socijalnog staranja. Baza će se nadograditi i za odrasla lica u skorijem roku.

Budući da je reforma sistema socijalne i dječje zaštite zahtjevan proces, ocijenila je da su u okviru njega veoma uspješno sprovedene planirane aktivnosti, s tim što te aktivnosti treba nastaviti i u narednom periodu, uz punu koordinaciju nadležnih institucija i u cilju napretka čitavog reformskog procesa.

Govoreći o Predlogu zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, pomoćnica ministra rada i socijalnog staranja Remzija Ademović je istakla da se razlozi za donošenje ovog zakona nalaze u poštovanju međunarodnih standarda i obaveza preuzetih ratifikacijom međunarodnih ugovora, prije svega onih koji se odnose na garancije ljudskih prava i sloboda i prava djeteta. Predlog zakona, između ostalog, je usklađen i sa Konvencijom UN o pravima djeteta i predviđa niz unaprijeđenih rješenja, a neka od njih su:

- Utvrđeno je da pravo na ličnu invalidninu ima lice sa teškim invaliditetom ili drugim teškim trajnim promjenama u zdravstvenom stanju (dakle, za razliku od prethodnog Zakona u ovom Predlogu zakona brisane su godine života, pravo ima i lice poslije navršene 18 godine života - povećaće se broj korisnika).

- Proširen je krug korisnika troškova sahrane, tako da se to pravo odnosi i na korisnike dodatka za njegu i pomoć.

- Predlogom zakona takođe je utvrđena aktivacija za radno sposobne korisnike materijalnog obezbjeđenja porodice.

- Takođe, predloženo je da pravo na dodatak za djecu imaju troje djece u porodici, umjesto dosadašnjeg rješenja kojim je to pravo utvrđeno samo za prvo troje djece u porodici.

- Donošenjem novog zakona, realizuju se opredeljenja koja podrazumijevaju, između ostalog, podsticanje razvoja raznovrsnih i uvođenje novih usluga socijalne i dječje zaštite u zajednici i uključivanje u sferu pružanja usluga što više različitih aktera

- Predlogom zakona predviđa se propisivanje minimalnih standarda za pružanje usluga socijalne i dječje zaštite. Minimalni standardi omogućavaju da se usluge na teritoriji Crne Gore pružaju i razvijaju na ujednačen način, što znači da usluga u svim mjestima u kojima se pruža mora zadovoljiti isti minimum standarda.

Aleksandra Popović, predstavnica Udruženja paraplegičara Crne Gore, saopštila je jedan broj primjedbi, predloga i sugestija koje grupa nevladinih organizacija koje se bave pitanjima osoba sa invaliditetom ima na Predlog zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti. Saopštila je da zbog niza nedostataka Predloga zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti zahtijevaju da se povuče iz skupštinske procedure. Ocijenila je da ne korespondira sa osnovnim potrebama lica s invaliditetom. Smatra neprihvatljivim to što su iznosi socijalnih davanja utvrđeni u fiksnim iznosima, a isti su veoma niski i ne mogu da podmire osnovne potrebe lica sa invaliditetom. Neprihvatljivo je mali iznos tuđe njege i pomoći od 63 eura. Smatra da bi bilo neophodno dva puta godišnje usklađivati iznose socijalnih davanja u Crnoj Gori. Trebalo bi ukinuti cenzusni

uslov kao osnov za sticanje prava na tuđu njegu i pomoć. Takođe, Predlog zakona ne tretira status majki sa invaliditetom, što je neprihvatljivo. Predlog zakona ne propisuje na detaljan način učešće nevladinih organizacija koje se bave pitanjima osoba sa invaliditetom u radu radnih grupa i komisija. Usklađenost Predloga zakona sa propisima Evropske unije, po ocjeni grupe nevladinih organizacija, takođe je upitna. Naglasila je da ukoliko se Predlog zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, ipak ne povuče iz skupštinske procedure, dostaviće preko poslanika i amandmane u cilju njegovog poboljšanja.

Goran Macanović, predsjednik Skupštine Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore, je saopštio predloge za unapređenje Predloga zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, navodeći da je najprije neophodno odlučiti šta se Predlogom zakona želi postići. Pored definisanja cilja socijalne zaštite, neophodno je definisati i ciljeve pojedinačnih prava, odnosno grupa prava kako bi se kasnije, tokom primjene zakona, mogao pratiti stepen poštovanja prava ovih kategorija lica. Prava koje se ostvaruju iz oblasti socijalne i dječije zaštite, a po osnovu invaliditeta, treba odvojiti kao posebna prava, a ne kao materijalno davanje. Pravo na njegu i pomoć drugog lica ima za svrhu da se obezbjeđivanjem tih sredstava pruži pomoć za ostvarivanje osnovnih funkcija licu sa invaliditetom, da mu se uz pomoć drugog lica pomogne da funkcioniše i živi. Dijelom se to poklapa sa institutom personalne asistencije, ali je ovo širi aspekt. Smatra neprihvatljivim postavljanje imovinskog cenzusa za ostvarivanje prava na njegu i pomoć drugog lica, jer je to suprotno sa članom 6 Predloga zakona koji se odnosi na zabranu diskriminacije lica sa invaliditetom. Pravo na ličnu invalidninu je kompenzaciono pravo po osnovu invalidnosti i treba precizno odrediti svrhu i pravnu prirodu istog. Osobe sa invaliditetom se susreću sa različitim barijerama, preprekama, imaju različite potrebe pa trebaju i različite lične invalidnine, shodno procentu invaliditeta. Donji limit za ostvarivanje prava na ličnu invalidninu treba da bude za osobe koje imaju 50 i više procenata invaliditeta. Pružanje usluga personalne asistencije u Predlogu zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti nije detaljno razrađeno. Mišljenja je da treba donijeti zakon o personalnoj asistenciji.

Filipa Rajković je podsjetila na Zaključke usvojene na Konferenciji, 3. decembra 2011. godine i saopštila da značajan broj tih zaključaka nije realizovan, iako se stanje poboljšava, ali je neophodno i u narednom periodu ojačati napore i aktivnosti na njihovoj realizaciji, a sve u cilju poboljšanja položaja lica sa invaliditetom. Podsjetila je da je, između ostalog, Zaključcima bilo planirano donošenje zakona o organizacijama lica sa invaliditetom i odgovarajućih podzakonskih akata, zatim aktivnosti na sprovođenju Konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom, kao i usvajanje zakona o upotrebi znakovnog jezika. Međutim, nijedna od tih aktivnosti nije realizovana.

U diskusiji su učestvovala lica sa invaliditetom koja su saopštila probleme sa kojima se suočavaju i postavili su određena pitanja u vezi sa ostvarivanjem prava osoba sa invaliditetom u oblasti socijalne, zdravstvene zaštite, prava na obrazovanje, rad i druga prava, a odgovore je dala pomoćnica ministra rada i socijalnog staranja koja je istakla da će Ministarstvo rada i socijalnog staranja nastaviti sa aktivnostima u cilju poboljšanja položaja lica sa invaliditetom i njihove integracije u društvo.

Na Konferenciji Aleksandra Popović iz Udruženja paraplegičara Crne Gore je formulisala **Nacrt zaključaka:**

- Neophodno je realizovati sve Zaključke usvojene 3. decembra 2011. godine koji u dosadašnjem jednogodišnjem periodu nijesu realizovani.
- Neophodno je Predlog zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti povući iz skupštinske procedure, a ukoliko se to ne desi, amandmanima treba poboljšati postojeći tekst Predloga zakona.
- Pošto se lica sa invaliditetom suočavaju sa brojnim problemima u životu, neophodno je, u cilju rješavanja njihovih problema, najprije povećati broj zaposlenih osoba sa invaliditetom, kako u organima državne uprave, tako i u privatnom sektoru.
- Potrebno je razmotriti pitanje usvajanja zakona o organizacijama lica sa invaliditetom.

- Potrebno je razmotriti pitanje usvajanja zakona o kompenzatornim pravima lica sa invaliditetom.
- Neophodno je obezbijediti pristup licima sa invaliditetom zgradi Skupštine Crne Gore, ali i ostalim institucijama koje nijesu pristupačne, a takođe i unutrašnju infrastrukturu prilagoditi osobama s invaliditetom.
- Potrebno je intezivirati aktivnosti na poboljšanju stepena uključenosti lica s invaliditetom u obrazovni program, jer se sticanjem adekvatnog obrazovanje, obezbjeđuje i njihova uključenost u sve društvene tokove.
- Potrebno je intezivirati aktivnosti na većem uključivanju organizacija lica s invaliditetom u rad radnih grupa i komisija, kao i obezbijediti njihov veći uticaj u tim tijelima.
- Potrebno je razmotriti mogućnost da dnevni centri ne budu ustanove koje pružaju usluge djeci sa smetnjama u razvoju, već i ostalim grupama lica sa invaliditetom.
- Neophodno je preduzeti aktivnosti i obezbijediti neophodna finansijska sredstva za obezbjeđivanje, izgradnju i rekonstrukciju objekata kako bi bili pristupačni svim licima sa invaliditetom.

SEKRETAR ODBORA
Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA
dr Halil Duković